

Vere sanctus

Nieuwsbrief van de Vlaamse Werkgroep voor Hedendaagse Latijnse Liturgie

Lente 2017

Jaargang 16/nr. 1

Redactioneel

In het herfstnummer van 2016 van *Vere Sanctus* beantwoordde de ondertekenaar van dit redactioneel artikel een lezersvraag over de Mis “ad orientem”.

Ondertussen heeft het *Katholiek Nieuwsblad* gevraagd uitvoeriger over deze vraag te schrijven, naar aanleiding van een polemiek gelanceerd voorbij zomer door een bepaalde docent aan een Vlaamse universiteit.

Het bleek ons interessant het artikel van het *Katholiek Nieuwsblad* hier over te nemen, aangezien het hier gaat over een vraag die onze lezers interesseert, al hebben we die vraag al behandeld. Logisch gezien geeft het artikel, dat we hieronder publiceren, wat meer historische achtergrond dan de lezersvraag.

Daardoor ontstond er een gebrek aan plaats in dit nummer en hebben we het antwoord op een lezersvraag moeten uitstellen naar het volgende nummer. Die rubriek is dus niet voorgoed verdwenen.

Ingevoegd bij deze nieuwsbrief vindt u een paashomilie van de hand van Mgr. Luc De Maere zaliger de stichter en eerste voorzitter van onze werkgroep. Wij hebben vernomen van onze lezers dat ze dit waarderen en we willen daar een nieuwe gewoonte van maken.

In december verleden jaar vierden we het eerste lustrum van zijn overlijden. Wij zijn hem nog steeds dankbaar en zullen hem graag blijven gedenken in onze gebeden. ■

Dr. P. François, pr.
Voorzitter VWHLL

Waarom de Mis “ad orientem”?

Het gedwarsboomde voorstel van kardinaal Sarah om vanaf de Advent 2016 een voorzichtig begin te maken met het herstel van de traditionele gebedsrichting in de H. Mis leidt tot onverwachte polemieken. Maar waarom eigenlijk?

Sinds onheuglijke tijden zijn de christelijke kerken georiënteerd, naar het Oosten gericht; het oriens is de richting van waar de zon opkomt. Alleen in de nieuwere wijken van de steden kunnen de kerken afwijken van die kosmische oriëntatie.

In Rome zelf

Dat heeft zijn oorsprong in de devotie van de eerste christenen die graag de Mis celebreeerden met zowel de celebrant als de gelovigen gericht naar de opkomende zon, symbool van de verrezen Heer.

Niettemin, in de stad van Rome zelf, vindt men veel oude kerken die van deze norm afwijken.

Sint Pieter

Het bekendste geval is dat van de Sint-Petersbasiliek: de huidige basiliek, en de vorige kerken die op deze plaats hebben gestaan, staan gericht naar het Westen in plaats van naar het Oosten. In die kerk celebreerde de paus niet met zijn rug, maar met zijn gezicht naar het volk. Dit komt door het feit dat die kerk gebouwd was op het graf van de H. Petrus met de bedoeling het altaar boven zijn rustplaats te plaatsen.

De aanwezigheid van andere graven en het reliëf van de Vaticaanse heuvel hebben bepaald dat die kerk gebouwd werd op een andere manier dan elders. Veel Romeinse basilieken hebben dit gebruik overgenomen. Ze waren een uitzondering op de regel van de oriëntatie van de kerk, maar niet op de regel die stelde dat de priester met zijn gezicht naar het Oosten moest celebreren.

Tweede Vaticaanse Concilie

In de loop van de twintigste eeuw is er een verlangen gegroeid om terug te keren naar bepaalde oorspronkelijke gebruiken. Die beweging heeft aanleiding gegeven tot een aantal hervormingen van de liturgie, rond het Tweede Vaticaanse Concilie, waaronder het herinvoeren van de voorbede, van de lezing uit het Oude Testament tijdens de liturgie van het Woord, enzovoort, met als hoofdzakelijk doel een grotere deelname van de gelovigen in de Eucharistie, de *participatio actuosa*.

Het lag ook in de geest van die tijd dat de Mis zoals ze in de oude basilieken in Rome gecelebreerd werd opnieuw moest worden ingevoerd, op een altaar waar de priester met het gezicht naar het volk celebreerde, in de verkeerde veronderstelling dat het overal zo gebeurde in de oudheid.

Gericht naar het volk

In de ogen van veel geestelijken van die tijd was de Mis *coram populo*, dat wil zeggen met het gezicht van de celebrant gericht naar het volk, een verplichte manier om tot de actieve deelname te komen. Daarom moest de Mis ook in de volkstaal gecelebreerd worden.

Maar wie deze twee veranderingen wil terugvinden in de teksten van het Concilie, komt van een kale reis terug: wat de volkstaal betreft, leest men weliswaar in de constituties en decreten van het Concilie dat een ruimere plaats gemaakt moet worden voor de volkstaal, naast het Latijn, maar helemaal niet dat het Latijn volledig moest worden afgeschaft.

Ontgoocheling

En wat de zogenaamde altaren *coram populo* betreft, is de ontgoocheling nog groter: daar wordt met bijna geen woord over geïmagineerd. Van wat, voor de media, de grote verworpenheid van het Concilie bleek te zijn, is bitter weinig terug te vinden in de officiële teksten van het Concilie.

Hierop kan je op twee manieren reageren: ofwel zoals kardinaal Sarah, de prefect van de Congregatie voor de Goddelijke Eredienst en de regeling van de Sacramenten, het hoogste gezag na de H. Vader op gebied van de liturgie, die vraagt de documenten van het Tweede Vaticaanse Concilie opnieuw te lezen en die de continuïteit onderstreept tussen de liturgie vóór en na het Concilie.

In de geest van de jaren zestig

Ofwel reageer je in de geest van wat de media van de jaren zestig van vorige eeuw hebben voorgehouden. Volgens deze tweede en sterk ideologisch getinte benadering zou de Mis met het gezicht naar het volk de enige manier zijn om de liturgie toegankelijker te maken voor het volk.

De meeste argumenten die deze stroming aanhaalt zijn van antropologische of sociologische aard, met als gevaar een louter naar zichzelf verwijzende gemeenschap tot uiting te brengen, om gebruik te maken van woorden van paus Franciscus.

Botsing

Natuurlijk botsen die twee stromingen, zoals onlangs nog, naar aanleiding van enkele verklaringen van kardinaal Sarah tijdens de conferentie *Sacra Liturgia* van 5 juli 2016 in Londen. Ten onrechte werd uit zijn verklaringen afgeleid dat hij van plan was hervor-

mingen van het Tweede Vaticaans Concilie terug te schroeven door de Mis *ad orientem* te willen herinvoeren.

Maar dat is niet wat hij gezegd heeft. Zoals hij al eerder had verklaard in de *Osservatore Romano* op 12 juni 2015 en in *Famille Chrétienne* op 23 mei 2016 stelde hij dat de Mis waar de priester en de gelovigen in dezelfde richting kijken, namelijk naar het Oosten, als voordeel heeft op een tastbare manier Christus weer in het midden van de gelovige gemeenschap te plaatsen. Deze gebedsrichting kan gebruikt worden zonder enige verandering van de huidige liturgische wetgeving.

Naar God gericht

Hoe dan ook, wat telt, is dat elke viering, *ad orientem* of niet, naar God gericht wordt, niet naar de mensen. Dat kan bijvoorbeeld door het kruisbeeld midden op het altaar te laten gelden als het orient waarnaar iedereen zich moet richten, zowel celebrant als gelovigen, wat de richting ook mag zijn waarin de Mis wordt gecelebreerd.

Bij de vorige verklaringen van de kardinaal over het *ad orientem* is er geen polemiek ontstaan. Waarom dan wel in juli 2016? Misschien omdat hij een concrete datum voorstelt om voorzichtig, met de gepaste catechese, op bepaalde plaatsen, met de Mis *ad orientem* opnieuw te beginnen: de eerste zondag van de Advent eind 2016, omdat de Advent de periode is waar men het meest uitkijkt naar de komst van Christus.

Verzet tegen verandering

Zolang er gesproken wordt in abstracte termen, hoeft men geen tegenwerking te vrezen, maar wanneer concrete daden worden voorgesteld, ervaart men de welbekende *resistance to change*, het verzet tegen verandering. Wellicht is het slechts een kwestie van geduld: de jongere clerus lijkt hier meer open voor te staan. ■

Dr. P. François, pr.

Uit: Katholiek Nieuwsblad, 15/9/2016.

Lingua vivens

Deze column kwam tot stand in Rome, waar ik op sabbatical ben. Het Latijn is er alomtegenwoordig in opschriften op kerken en monumenten, maar echt vitaal is het toch niet. Af en toe valt wel een flard Latijn te horen in een eucharistieviering of een tafelgebed, maar als je iets meer wil, moet je er actief naar op zoek gaan. Ik had het geluk dat tien dagen na mijn aankomst de damesschola van het koor *Cum júbilo* uit Watou in Rome landde. Ze zongen o.a. de hoogmis in de *Chiesa Nuova* van de oratorianen, niet ver van het *Venerabile Collegio Inglese*, waar ik verblijf. Op Aswoensdag zongen ze ook met twee andere koren uit Brussel en Litouwen de getijden van het officie in diverse kerken. Voor de lauden (in *Santa Maria Maggiore*) moest ik passen, omdat op hetzelfde moment kardinaal Gerhard Mueller, prefect van de Congregatie voor de Geloofsleer, de mis – grotendeels in het Latijn – opdroeg in de kerk van de *Santi XII Apostoli* in het kader van een oecumenisch colloquium over Luther en de sacramenten. Verder zongen de drie koren de terts (in *Santa Prassede*) en de sext (in *San Clemente*). De noon (in *San Paolo fuori le Mura*) en de mis (in *SS. Giovanni e Paolo al Celio*, de titelkerk van kardinaal Jozef De Kesel) moest ik terug missen wegens een les en de slotlezing van kardinaal Mueller op genoemd colloquium.

In het Engels College verloopt de liturgie meestal in het Engels. Om de twee weken zijn het officie en de mis de hele dag in het Italiaans, en één keer per maand is de mis in het Latijn. In maart celebreerde ik die Latijnse mis overigens zelf. Met de *schola* van het College zong ik nog mee in één van de *Station Masses* die in de vasten elke dag in een andere Romeinse kerk worden opgedragen om 7u. De mis was in het Engels, maar de *schola* zong de Latijnse *introitus*, het kyriale en twee driestemmige motetten, *Ave Sacer Christi Sanguis* en *Expectans expectavi* van Ke-

vin Allen (het tweede motet deels in in het Engels).

Ik eindig echter in de Nederlandse Tweede Kamer, waar Thierry Baudet, fractieleider van het Forum voor Democratie, zijn maiden speech begon als volgt: *Quo usque tandem factionem¹ et officiorum magina patientia nostra abutitur dum navis praetoria resurrectionis ad profiscendum¹ parata est?* Na deze zinnen, die duidelijk alluderen op Cicero's eerste Catilinarische rede, onderbrak Kamervoorzitster Khadija Arib (PVDA) Baudet en wees hem na afloop terecht. Baudet gaf nog de vertaling mee voor Latijnsonkundige Kamerleden ("Hoe lang nog stelt het partijkartel en de baantjescarroussel ons geduld op de proef, terwijl het vlaggenschip van de renaissance klaar ligt?") en mocht dan weer gaan zitten. RTL haastte zich om zijn woordkeuze (o.a. het neologisme *cartellum* en het hier ongewone *resurrectionis*) en zijn grammaticaal zwakke zinsopbouw door een leraar Latijn, Paul Groos, in de grond te doen boren, al vond Groos dat de zender zijn beoordeling te negatief had doen klinken. Een andere classicus, René van Royen, juichte de Latijnse aanhef van Baudet wel

toe en wees Arib erop dat Latijn een taal is die bij Europa hoort. Misschien hoopt Baudet zo het electoraal succes van Bart De Wever te evenaren? ■

Kurt Priem, pr.
Secretaris VWHLL

Noten

1. Dit moet uiteraard *factionum* zijn.
2. Allicht een verspreking voor *profisciscendum*.

Mededelingen

— Monseigneur Jan Liesen, bisschop van Breda, heeft aanvaard de Mis te celebreren en de spreker te zijn op onze volgende leidendag, op zaterdag 21 oktober 2017.

— Mgr. Liesen zal er een Pontificale Mis in het Latijn en volgens de nieuwe vorm van de ritus celebreren. Meer informatie over deze studiedag wordt later meegedeeld.

— Het staat alleszins al vast dat de Mis om 11u wordt gecelebreerd en dat de dag afgesloten wordt rond 16u30. Laat niet na deze dag al te blokkeren in uw agenda.

Vere Sanctus: Colofon

De Vlaamse Werkgroep voor Hedendaagse Latijnse Liturgie (VWHLL), gesticht door Mgr.dr. Luc De Maere († 2011), ijvert voor een volwaardig gebruik van het Latijn in de postconciliaire liturgische praxis, naast de volkstaal.

Redactie: Lange Nieuwstraat 73 — 2000 Antwerpen (t.a.v. E.H. Pierre François)

Wetenschappelijk comité: Mgr.dr. J.F. Lescauwaet M.S.C., hulpbisschop emeritus, Haarlem († 2013) — dr. J. van Reeth, Faculteit Vergelijkende Godsdienstwetenschappen, Antwerpen — E.H. J.M. Audenaert, Pauselijke Universiteit van het H. Kruis, Rome,

Contactpersoon: Dr. P. Vis, 0474 704 658 (vanuit België). +32 474 704 658 (vanuit het buitenland).

E-post: pf@romanliturgy.org, Webpagina VWHLL: <http://vwhll.romanliturgy.org>

Verantwoordelijke Uitgever: P. François (p/a van de redactie)

Periodiciteit: halfjaarlijks, in het voor- en in het najaar

Gewone Nieuwsbrief per post à minimum 5 € per jaar, E-brief via uw elektronisch adres à minimum 3 €. Beide versies zijn uiteraard identiek! Overschrijving IBAN: BE97 8900 2429 0649, BIC: VDSP BE91 met duidelijke vermelding van uw adres en 'Nieuwsbrief' resp. 'E-brief'.

U kan ook steeds een geschenkabonnement voor iemand aangaan!

© 2017 Vlaamse Werkgroep voor Hedendaagse Latijnse Liturgie